NOUA GRAMATICĂ ŞI ORTOGRAFIE A LIMBII ROMÂNE

DE

PROFFSOR DIMITRIE MACREA

Munca lingviştilor din ţara noastră este astăzi pe deplin antrenată în măreaţa operă de construire a socialismului.

Sarcinile ce le revin lingviştilor de a studia ştiinţific limba şi de a consolida normele vorbirii şi scrierii sunt deosebit de importante şi actuale în condiţiile în care s'a dat astăzi învăţământului din ţara noastră o extindere atât de mare, în condiţiile răspândirii masive a tipăriturilor, a cinematografului şi radiodifuziunii, a teatrului şi a altor activităţi culturale de masă. Fără o limbă unitară, fără o activitate normativă în domeniul limbii, munca de creaţie culturală, precum şi munca atâtor altor sectoare ar fi stânjenită.

În aceste condiţii, sarcinile concrete ale lingviştilor consistă, pe lângă studiul marxist al limbii, în alcătuirea instrumentelor de bază ale muncii culturale, care sunt dicţionarele, gramatica, ortografia, precum şi ajutorarea conducerii învăţământului în rezolvarea problemelor legate de predarea limbilor în şcoală.

Aceste sarcini sunt cu atât mai urgente şi mai importante cu cât ele umplu un gol dureros în cultura noastră. Căci deşi fosta Academie Română şi-a propus încă din 1867, dela înfiinţarea ei, alcătuirea unui dicţionar, a unei gramatici şi a unei ortografii ştiinţifice, timp de aproape un secol ea nu a fost în stare să ducă la îndeplinire acest program, strâns legat de menirea ei.

Ca şi în alte domenii de muncă, abia astăzi s'a putut păşi cu hotărîre la alcătuirea primei gramatici şi ortografii ştiinţifice a limbii noastre, datorită iniţiativei şi sprijinului nelimitat al Partidului Muncitoresc Român, iniţiatorul şi călăuzitorul revoluţiei culturale ce se desfăşoară intens în ţara noastră.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

În Sesiunea generală ştiinţifică a Academiei R.P.R. din 25—27 martie 1951, s'a trasat, între altele, ca sarcină Institutului de Lingvistică din Bucureşti termi-narea muncii de elaborare, până la sfârşitul anului 1952, a gramaticii şi a orto-grafiei limbii române, precum şi întocmirea dicţionarului pe bazele ştiinţifice ale învăţăturii staliniste despre limbă.

Deoarece elaborarea acestor lucrări a fost greşit concepută de vechea condu-cere a Institutului, Prezidiul Academiei R.P.R. a numit, în iunie 1952, o nouă conducere, cu sarcina de a le aduce cât mai urgent la îndeplinire.

Urmarea acestor măsuri a fost, mai întâi, publicarea în luna iulie 1952 a proiectului de ortografie, care a fost supus, timp de câteva luni, unei largi desbateri publice prin presă, în deosebi în revista « Contemporanul ».

Proiectul de gramatică a limbii române a fost terminat la începutul acestui an şi supus, odată cu proiectul de ortografie, în ziua de 6 februarie 1953, desbaterii Consiliului ştiinţific lărgit al Institutului de Lingvistică, sub preşedinţia acade-micianului Mihail Sadoveanu, preşedintele Secţiunii a VI-a şi al Consiliului ştiinţific al Institutului.

Înainte de a expune concepţia de bază şi felul cum au fost alcătuite noua gramatică şi ortografie a limbii române, vom analiza, mai întâi, cauzele care au împiedecat în trecut elaborarea acestor lucrări.

În trecutul nostru cultural, încercările de a alcătui o gramatică a limbii române au fost destul de numeroase. Într'o lucrare scrisă de profesorul ieşan Romulus Ionaşcu « Gramaticii români », care a apărut în 1914, se arată că dela 1757 până la primul război mondial au apărut la noi vreo 70 de cărţi de gramatică. Nu e, fireşte, locul să le analizăm aici pe fiecare în parte, fiind suficient să precizăm că cele mai multe dintre ele nu prezintă nicio valoare ştiinţifică, ci, în cel mai bun caz, un interes istoric. O excepţie o constitue doar gramaticile întocmite de I. Eliade Rădulescu, Al. Lambrior şi H. Tiktin, care, deşi de valoare inegală unele faţă de altele, sunt o dovadă că autorii lor, în deosebi cei doi din urmă, reuşiseră să-şi însuşească, pentru vremea lor, o concepţie înaintată despre gramatică.

Ca şi dicţionarele sau încercările de ortografie, gramaticile limbii române alcătuite în trecut au avut la bază principii greşite, latiniste, italienizante, etimo-logiste şi, prea arareori, principiul descriptiv şi normativ. Primele gramatici din secolul al XVIII-lea, cea a lui Dimitrie Eustatievici sau a călugărului Macarie, sunt naive încercări de a aplica limbii române regulile gramaticii slavone. Gra-matica lui Micu şi Şincai din acelaşi secol, « Elementa linguae daco-romanae sive valachicae », este o lucrare făcută cu scopul de a descoperi în limba română exclusiv regulile grmaticii latine. Marea majoritate a gramaticilor noastre din secolul al XIX-lea au mers pe această linie latinizantă şi etimologistă. Vechea Academie s'a făcut şi în această privinţă, cum s'a făcut şi cu dicţionarul lui Laurian şi Massim, ecoul acestor exagerări prin gramatica lui Timotei Cipariu, însuşită şi publicată de Academie între anii 1869—1877.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, singura noastră gramatică alcătuită pe temei ştiinţific este cea a lui I. Eliade Rădulescu, apărută la Sibiu în 1828. Dar Eliade a părăsit în curând principiile sănătoase de care se călăuzise în această lucrare, alunecând în exagerările lui italienizante, tot atât de absurde ca şi cele ale latiniştilor şi tot atât de condamnabile ca şi trădarea lui faţă de lupta poporului şi de măreaţa acţiune a lui Nicolae Bălcescu din 1848.

Principiul descriptiv, fonetic şi normativ îl folosesc la noi, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Al. Lambrior şi H. Tiktin. Gramaticile acestor doi învăţaţi sunt singurele lucrări ştiinţifice care au răspuns timp îndelungat nevoilor practice ale şcolii noastre, ele fiind utilizabile până astăzi. Toate celelalte gramatici scrise dela Lambrior şi Tiktin până în zilele noastre au fost doar improvizaţii pentru nevoi didactice de moment, scrise toate cu scopuri mercantile şi care, prin lipsa lor de orice valoare ştiinţifică, au fost o adevărată pacoste pentru învăţământul gramaticii în şcoala noastră. Ele se mărgineau la o simplă înşirare de reguli mecanice, pe care elevii erau obligaţi să le memorizeze fără niciun folos.

Încercările făcute de Acad. Iorgu Iordan[1], precum şi de Acad. Al. Rosetti şi J. Byck[2] de a alcătui o gramatică a limbii române au fost cu totul necorespunzătoare din pricina concepţiei lor statice şi idealiste despre limbă, «concepţii care au dus la decăderea şi sterilitatea linvgisticii române»[3]. Ele se mărginesc să înregistreze schematic faptele de limbă, ferindu-se de a da indicaţii normative şi de a arăta ceea ce este învechit şi pe cale de dispariţie şi ceea ce este nou şi se desvoltă. « Căutând să stabileşti norme cu orice preţ, poţi greşi », scrie Iorgu Iordan în Prefaţa lucrării sale şi, consecvent acestui principiu, autorul se mărgineşte la o expunere statică şi schematică de fapte. O altă lipsă gravă de concepţie a lucrării lui Iorgu Iordan este neglijarea aproape totală a sintaxei, căreia nu-i acordă decât 34 de pagini, faţă de 208 pagini pentru fonetică şi morfologie.

Gramatica lui J. Byck şi Al. Rosetti are la bază concepţia formalistă şi structuralistă. Autorii nu se feresc nu numai de a da norme, ci şi de a da definiţii categorilor gramaticale. Pe ei nu-i interesează, spre exemplu, definirea termenului de subiect, predicat, atribut, etc., ci doar sistemul de relaţii prin care un cuvânt poate deveni subiect, predicat etc. Sintaxa propriu zisă este şi mai neglijată de ei decât în lucrarea lui Iorgu Iordan, neacordându-i-se decât 10 pagini, faţă de 161 de pagini pentru fonetică şi morfologie.

Prin concepţia lor de bază, ca şi prin schematismul şi superficialitatea cu care au fost întocmite, aceste două lucrări nu au adus nicio contribuţie pozitivă la studiul gramaticii limbii române.

---

[1] I. Iordan, Gramatica limbii române, Bucureşti, 1937.

[2] Al Rosetti şi J. Byck, Gramatica limbii române, Bucureşti, ed. I, 1943, şi ed. a III-a, 1945.

[3] « Contempo

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

În privinţa ortografiei, situaţia a fost aceeaşi. Fosta Academie Română a publicat mai multe ortografii oficiale, dar toate acestea au avut la bază concepţii greşite, etimologiste. De aceea, ortografiile noastre din trecut nu au redat rostirea adevărată a limbii române. Stăpânite de etimologismul latin şi francez, ortografiile noastre din trecut erau o frână în desvoltarea funcţiunii limbii ca mijloc de comunicare şi schimb de idei în societate. Ortografiile etimologiste corespundeau însă intereselor şi preferinţelor clasei stăpânitoare din trecut, care, atunci când nu vorbea în limbi străine, se folosea de un jargon al ei, iar în scris întrebuinta forme cât mai complicate şi mai greu accesibile maselor.

Dacă fosta Academie s'a îngrijit să alcătuiască în mai multe rânduri ortografii de acest fel, în schimb, elaborarea gramaticii ştiinţifice a limbii române nu a mai constituit pentru ea, dela eşecul cu cea a lui Timotei Cipariu, nicio preocupare. Un fapt semnificativ pentru desconsiderarea care a existat la noi, sub regimul burghezo-moşieresc, pentru gramatică, este, între altele, legea învăţământului din 1908, care nu prevedea studiul gramaticii în cursul superior al liceului şi nici în universitate. Cât de mult era neglijată gramatica, în cadrul studiilor despre limbă, în sânul fostei Academii Române, se vede şi din aceea că niciunul dintre lingviştii care se bucurau de reputaţie în generaţia trecută, ca Hasdeu, Densusianu, Puşcariu, nu a alcătuit o gramatică a limbii române, deşi lipsa ei era atât de adânc simţită. « Aşa se explică de ce în şcoală, limba română şi limbile străine se învăţau cu totul neştiinţific. Elevii şi studenţii, ieşind din şcoli, vorbeau şi scriau cu greşeli gramaticale şi ortografice »[1].

★

Concepţia ştiinţifică pe baza căreia colectivul Institutului de Lingvistică a alcătuit gramatica limbii române este învăţătura stalinistă despre limbă şi gramatică, expusă de I. V. Stalin în geniala sa lucrare « Marxismul şi problemele lingvisticii », apărută în 1950.

Înarmarea lingviştilor cu măreaţa învăţătură stalinistă înseamnă chezăşia rodniciei muncii lor în toate sectoarele ştiinţei limbii. « Se ştie— scrie I. V. Stalin— că teoria, dacă este cu adevărat teorie, dă practicienilor forţa orientării, limpezimea perspectivei, siguranţă în muncă, credinţă în izbânda cauzei noastre[2] ».

Fundamentarea ştiinţifică dată de I. V .Stalin lingvisticii înseamnă stabilirea de pe poziţia materialismului dialectic şi istoric a naturii sociale a limbii, a legilor ei interne de desvoltare, a esenţei specificului ei concretizat în structura gramaticală şi fondul principal de cuvinte, a legăturii indisolubile dintre limbă şi gândire şi a legăturii dintre istoria limbii şi istoria poporului care este creatorul şi purtătorul ei.

---

[1] « Scânteia » din 25 iulie 1951.

[2] I. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., 1952, v. 12, p. 153.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

I. V. Stalin a întreprins, pentru întâia oară, în mod aprofundat, opera de introducere a marxismului în lingvistică. De aceea, nicio lucrare de lingvistică nu se va putea alcătui pe temeiuri ştiinţifice de aici înainte decât pornind dela învăţătura stalinistă. În deosebi în domeniul gramaticii, nu există o bază ştiinţifică mai solidă decât învăţătura care acordă acestei discipline importanţa excepţională pe care o are în studiul limbii şi pe care niciun alt teoretician nu a arătat-o vreodată atât de just ca I. V. Stalin.

Faţă de concepţiile idealiste care confundă gramatica cu logica formală şi faţă de concepţia materialist-vulgară a lui N. I. Marr şi a şcolii sale, care-i atribuia un rol secundar şi formal în favoarea semanticii, I. V. Stalin a arătat pentru întâia oară, în mod ştiinţific, cu marea lui pătrundere şi limpezime de gândire, în ce constau caracterul şi căile de desvoltare a structurii gramaticale, subliniind în acelaşi timp marea importanţă a gramaticii în studiul şi cunoaşterea limbii.

Concepţia stalinistă despre importanţa gramaticii a însemnat restabilirea acestei ştiinţe în preocupările lingviştilor, iar ca o consecinţă de ordin practic, gramatica a primit şi la noi astăzi, în programele de învăţământ, locul corespunzător rolului ei în studiul limbii.

După I. V. Stalin, structura gramaticală a limbii şi fondul principal de cuvinte formează baza limbii, esenţa specificului ei. Nici sunetele, nici cuvintele, luate izolat, nu pot forma o limbă, ele având un sens numai în cuprinsul propoziţiilor alcătuite potrivit structurii gramaticale. Cuvintele şi sunetele sunt numai un material de construcţie la dispoziţia gramaticii, care le combină în propoziţii. Numai prin gramatică, «limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelişul material al limbii» şi numai prin ea limba capătă «armonie şi înţeles»[1].

Specificul gramaticii constă în faptul că ea operează prin generalizări, prin unităţi abstracte. I. V. Stalin o aseamănă, în această privinţă, cu geometria, deoarece gramatica, făcând abstracţie de particular şi concret, atât în cuvinte cât şi în propoziţii, «ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor şi a îmbinărilor lor în propoziţii şi construeşte din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale»[2]. Formele unei declinări sau conjugări se aplică oricăror substantive sau verbe de un anumit fel, aşa precum şi formula geometrică a unui triunghi se aplică tuturor triunghiurilor asemănătoare.

Dar categoriile şi legile gramaticale nu s'au născut spontan şi nu au fost întotdeauna aşa cum se prezintă astăzi. I. V. Stalin ne învaţă că ele sunt rezultatul unei lungi desvoltări istorice a limbii, produsul desvoltării şi perfecţionării ei îndelungate. Istoria oricărei limbi ne arată trecerea ei dela forme gramaticale neregulate şi greoaie spre forme cât mai precise şi mai abstracte.

---

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii, Ed. P.M.R., 1950, p. 24.

[2] Ibidem, p. 25

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

Gramatica şi-a precizat regulile ei pe măsura progreselor gândirii şi a posibilităţilor acesteia de a abstractiza şi generaliza ceea ce este comun şi esenţial în cazurile asemănătoare.

Legătura dintre desvoltarea structurii gramaticale şi cea a gândirii se oglindeşte mai ales în construcţia frazei. Gramatica este « un indice al uriaşelor succese ale gândirii », ne învaţă I. V. Stalin[1].

Structura gramaticală este cel mai stabil element al limbii. Elaborată în decurs de veacuri, ea face parte din « carnea şi sângele limbii »[2]. Dar ea nu este fixă şi imuabilă. Cu timpul, ea se schimbă, « se îmbogăţeşte cu reguli noi, dar principiile structurii grmaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui şir de epoci »[3]. Structura gramaticală, alături de fondul principal de cuvinte, este factorul hotărîtor al rezistenţei unei limbi faţă de tendinţele asupritorilor de a schimba în mod forţat limba unui popor. Acesta este, spre exemplu, cazul pe care îl citează I. V. Stalin, al rezistenţei limbilor balcanice sub dominaţia de secole a Turcilor.

Felul în care I. V. Stalin interpretează procesul formării şi desvoltării structurii gramaticale oferă cel mai temeinic fundament pentru studiul marxist al gramaticii, pe baze istorice. El ne arată că, deşi structura gramaticală a limbii este foarte stabilă, bazele ei fiind puse cu zeci de veacuri înainte, ea se schimbă totuşi, se modifică, se îmbogăţeşte, se perfecţionează.

În orice limbă se pot constata, în fiecare moment, forme perimate, neproductive, ieşite din uz, şi altele pe cale de formare. Aceste schimbări se efectuează după legile interne ale desvoltării limbii, nu prin explozii brusce, ci printr'un proces de acumulare treptată a elementelor noii calităţi şi prin dispariţia treptată a elementelor vechii calităţi.

★

Dela instalarea, în iunie 1952, a noii direcţii a Institutului de Lingvistică, învăţătura stalinistă despre limbă a fost temeiul muncii noastre în toate domeniile. Fără această luminoasă concepţie, munca Institutului nu ar fi avut şanse de reuşită. Eşecul încercărilor din trecut de a alcătui o gramatică ştiinţifică, o ortografie sau un dicţionar ştiinţific, pe alte temeiuri decât cele ale învăţăturii marxiste, sunt dovada cea mai elocventă.

Dar nu numai concepţia de bază în alcătuirea acestor lucrări deosebeşte munca de astăzi a Institutului faţă de cea din trecut, ci şi metoda de muncă.

În alcătuirea gramaticii, a ortografiei, ca şi în alcătuirea celorlalte lucrări care se elaborează astăzi în Institut, s'a adoptat metoda muncii în colectiv. Colec-

[1] Ibidem, p. 25.
[2] Ibidem, p. 26.
[3] Ibidem.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

tivul de gramatică din 1952 al Institutului a folosit materialul adunat cu prilejul lucrărilor începute în toamna anului 1949, lucrări care erau în primejdia de a avea soarta celor ale dicţionarului, din pricina concepţiei greşite, cu serioase rămăşiţe idealiste şi marriste, precum şi din pricina încetinelii cu care s'a lucrat sub vechea conducere a Institutului (Iordan-Rosetti-Graur).

Sarcina noastră a fost mult înlesnită de însuşirea bogatei experienţe sovietice în materie de gramatică. Manualul de gramatică al lui Zemschii, Criucicov şi Svetlaev, precum şi cel al lui Finchel şi al lui Bajenov, dar în deosebi « Gramatica limbii ruse», vol. I (Fonetica şi Morfologia), alcătuită de Academia de Ştiinţe a Uniunii Sovietice sub redacţia Acad. V. V. Vinogradov, apărută în 1952, ne-au folosit ca o excelentă îndrumare metodologică, atât în planul nostru de ansamblu, cât şi în felul de a interpreta unele probleme speciale.

Metoda de lucru a colectivului de gramatică, compus din 45 de colaboratori, a fost următoarea: pentru fiecare capitol se elabora — pe baza unui punctaj dinainte stabilit — textul respectiv, de către unul din colaboratori sau de mai mulţi în colaborare; textul era apoi supus discuţiei întregului colectiv. După ce textul era adoptat de întreg colectivul, el trecea la comisia de revizie pentru definitivare. Suntem convinşi că numai pe această cale, numai prin renunţarea la individualismul burghez, se pot obţine rezultatele pe care poporul muncitor le aşteaptă dela oamenii de ştiinţă.

Gramatica şi ortografia alcătuită de colectivele Institutului de Lingvistică au urmărit să răspundă funcţiunii de bază a limbii, care este aceea de a servi ca mijloc de comunicare şi schimb de idei între membrii societăţii, aşa cum ne învaţă I. V. Stalin.

Scopul nostru a fost să punem la dispoziţia oamenilor muncii o călăuză ştiinţifică pentru folosirea bogatului mecanism al limbii noastre, prin care ei să-şi poată exprima gândurile cât mai limpede, mai precis, mai sugestiv.

Nevoile societăţii de astăzi cer o limbă unitară, înţeleasă de toţi şi cu reguli bine precizate.

Limba ale cărei reguli le precizează noua gramatică şi noua ortografie este limba literară, care constitue forma cea mai îngrijită a limbii naţionale. Graiurile regionale, explicabile prin izolarea în care trăiau, în trecut, provinciile ţării, sunt treptat înlocuite de o limbă naţională unitară. Această unitate se afirmă şi se întăreşte în deosebi astăzi, sub influenţa continuă a unităţii sociale şi politice a naţiunii, pe care o realizează socialismul.

Precizarea normelor gramaticale s'a făcut în deosebi pe baza operelor literare din secolele al XIX-lea şi al XX-lea, precum şi pe baza practicii vii din zilele noastre. Articolele şi cuvântările tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej şi ziarul « Scânteia » au fost folosite ca material de bază pentru limba curentă de astăzi, în deosebi în volumul care cuprinde « Sintaxa ».

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

Noua gramatică a căutat să înfăţişeze structura gramaticală a limbii noastre literare, arătând bogăţia posibilităţilor ei de exprimare. Ea are deci, în primul rând, un caracter descriptiv.

Potrivit învăţăturii staliniste, după care limba este un produs istoric, format în decursul evoluţiei de veacuri a poporului care a creat-o şi o vorbeşte, gramatica a înregistrat în introducerea fiecărui capitol o scurtă schiţă istorică a evoluţiei formelor limbii noastre dela limba latină şi slavă până astăzi, dând uneori şi în cuprinsul expunerii explicaţiile istorice socotite necesare.

Dar, pe lângă caracterul ei descriptiv, o gramatică îşi îndeplineşte adevăratul ei rol atunci când are şi un caracter normativ. Deci, acolo unde formele de exprimare prezintă fluctuaţii sau impreciziuni, îi revine gramaticii rolul de a arăta forma corectă corespunzătoare sau exprimarea literară cea mai recomandabilă.

Noua gramatică a căutat să-şi îndeplinească această menire. Ea va servi în acest fel ca un îndreptar pentru toţi cei care vor să scrie şi să vorbească corect limba română.

Funcţia limbii ca mijloc de comunicare şi rolul ei ca formă a culturii naţionale cer o unitate a ei, care poate fi asigurată în deosebi prin stabilitatea şi precizionea normelor ei gramaticale. « Atitudinea conştientă faţă de structura gramaticală a limbii — se spune în Cuvântul înainte al « Gramaticii limbii ruse » a Academiei de Ştiinţe a Uniunii Sovietice — faţă de legile ei fundamentale, faţă de regulile ei particulare, contribue la folosirea mai corectă a limbii naţionale, însuşite din copilărie, la exprimarea mai exactă a gândurilor şi la înţelegerea mai bună a celor auzite şi citite. Odată cu aceasta, atitudinea conştientă faţă de structura gramaticală a limbii contribue la desăvârşirea limbii naţionale comune. De aceea, o gramatică descriptivă şi normativă, bazată pe studierea ştiinţifică a structurii limbii, are o mare însemnătate practică pentru cercurile largi ale celor ce vorbesc şi scriu ».

★

Partea din gramatică elaborată până în prezent cuprinde Vocabularul, Fonetica şi Morfologia. Ea va fi dată la tipar în cursul lunii iunie. În ce priveşte partea a doua, Sintaxa, este şi ea aproape terminată şi în curând va fi supusă reviziei. Definitivarea ei pentru tipar este prevăzută pentru luna noembrie a. c.

Împărţirea materiei în noua gramatică este deosebită de cea a gramaticilor alcătuite după vechile concepţii.

Introducerea Vocabularului ca prim capitol al lucrării a urmărit aplicarea tezelor staliniste privitoare la rolul gramaticii faţă de vocabular. Cuvintele unei limbi fiind materialul de construcţie al formelor şi regulilor gramaticale, analiza principiilor vocabularului îşi are locul firesc la începutul oricărei gramatici.

Felul de a trata sintaxa părţilor vorbirii separat de morfologie, cum făceau de obicei gramaticile din trecut, a fost părăsit în gramatica actuală, adoptând

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

metoda mult mai justă şi folosită şi de Gramatica Academiei Sovietice, de a include sintaxa părţilor vorbirii în Morfologie.

La alcătuirea noii ortografii s'a aplicat, pentru întâia oară, cu consecvenţă, principiul fonetic de a reda vorbirea în mod simplu, precis şi clar. Pentru a elimina inconsecvenţele vechilor ortografii, noua ortografie a folosit ca normă cele mai bune tradiţii ale scrisului nostru literar.

În acest sens, noua ortografie aduce o serie de inovaţii juste. Astfel, deoarece limba nu cunoaşte decât un singur sunet *î*, nu avea nicio justificare scrierea unuia şi aceluiaşi sunet prin două semne deosebite (*î* şi *â*). De aceea, s'a adoptat în noua ortografie numai scrierea cu *î*.

Tot astfel, ţinând seama de faptul că în forme ca: *voiu* (face), *cuiu*, *puiu* (de găină), *ochiu*, *unghiu* etc., *u* final a dispărut demult din vorbire, nu avea niciun sens ca el să mai fie păstrat în scris.

Întrebuinţarea linioarei şi apostrofului pentru legarea şi despărţirea a două cuvinte constituia o inutilă complicaţie ortografică. Se scria: *s'a dus*, dar *ne-a rămas*, deşi folosirea acestor două semne deosebite nu mai avea nicio raţiune actuală, vocala pe care căuta s'o amintească apostroful fiind demult dispărută din vorbire în astfel de expresii.

Era de asemenea o complicaţie inutilă să se scrie *cassă*, *massă*, *rassă*, imitând ortografii străine, deoarece în limba română aceste cuvinte se rostesc cu un singur *s*. Aceeaşi complicaţie inutilă o prezenta scrierea cu majuscule a numelor de popoare când nu erau adjective sau a numelor de zile, de luni şi de puncte cardinale. Noua ortografie stabileşte justificat scrierea lor cu literă mică

Noua ortografie, primind o formă definitivă prin îndelungata ei desbatere în presă, a fost adoptată de către Prezidiul Academiei R.P.R. şi înaintată guvernului spre aprobare. Indată ce va primi această aprobare, ea va fi dată publicităţii şi va deveni norma oficială, obligatorie a scrisului nostru. Pentru eliminarea impreciziunilor şi fluctuaţiilor în felul de a se scrie diferite cuvinte şi forme, Institutul de Lingvistică a alcătuit şi un « Mic dicţionar ortografic » care conţine circa 10.000 de cuvinte şi care se va publica împreună cu noua ortografie.

*

În ziua de 6 februarie, cele două lucrări au fost supuse desbaterii publice în cadrul Consiliului ştiinţific lărgit al Institututului de Lingvistică.

Desbaterea publică a unor probleme ştiinţifice, pentru care ne-au servit ca exemplu desbaterile din Uniunea Sovietică, în deosebi cele din « Pravda » din iunie 1950 asupra problemelor de lingvistică, este o metodă nouă folosită în ţara noastră. Ea s'a dovedit dela început a fi rodnică şi plină de învăţăminte. La şedinţa din ziua de 6 februarie au participat peste 200 de persoane, academicieni, profesori, reprezentanţi din diferite domenii ale muncii intelectuale, printre care numeroase cadre tinere de lingvişti.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

Institutul de Lingvistică este primul dintre Institutele Academiei R.P.R. care a luat iniţiativa acestor desbateri publice, deoarece însuşi obiectul preocupărilor lui este de o importanţă publică primordială. După cum a arătat Acad. Traian Săvulescu, preşedintele Academiei R.P.R., în cadrul şedinţei, desbaterea publică a unor probleme de lingvistică este foarte firească astăzi, căci nimic nu este mai accesibil maselor decât limba pe care o vorbesc, limba în care ele se cultivă şi în care îşi exprimă ideile şi sentimentele. « Discuţiile publice despre limbă se deosebesc astăzi de cele « academice » din trecut, cu porţile închise, prin spiritul lor democratic, prin faptul că totul se realizează prin concursul şi participarea maselor largi. Opere culturale importante ca gramatica şi ortografia pot fi astfel privite ca realizări ale maselor largi, care au participat activ la alcătuirea şi definitivarea lor », a încheiat Acad. Traian Săvulescu.

Dar desbaterea publică din 6 februarie 1953 asupra celor două lucrări nu şi-a atins în întregime scopul propus, precum a relevat just revista « Contemporanul » din 27 februarie. Chestiunile ridicate cu prilejul desbaterii au fost, în cea mai mare parte, de natură secundară, referitoare — mai ales în ceea ce priveşte Gramatica — la probleme de organizare interioară a materialului: disproporţie între diferitele capitole şi uneori lipsa lor de concordanţă, unele inconsecvenţe de terminologie, unele impreciziuni în definiţii şi în stilul lucrării. O obiecţie mai importantă a fost cea referitoare la alegerea citatelor, în sensul că multe dintre ele erau lipsite de un conţinut ideologic corespunzător.

Aceste lipsuri îşi au explicaţia în faptul că proiectul de gramatică a fost opera unui colectiv care, oricât s'a străduit să dea lucrării unitatea necesară, nu a reuşit întotdeauna.

Cu privire la fondul lucrării, unul dintre capitolele mai mult discutate a fost cel despre fonetică, deoarece el aducea unele inovaţii, reprezentând vederi personale ale redactorului acestui capitol, Acad. E. Petrovici. Aceste inovaţii priveau în deosebi chestiunea diftongilor, a căror existenţă Acad. E. Petrovici o neagă în limba română, susţinând că ei s'ar reduce doar la opoziţii între consoane moi şi dure, consoane rotunjite şi nerotunjite. Astfel, după Acad. E. Petrovici, între cuvintele *tacă* şi *teacă*, diferenţa nu ar forma-o *a* din primul cuvânt şi *ea* din al doilea, ci *t* neutru în primul cuvânt şi *t'* (muiat) în al doilea (*tacă — t'acă*). Tot astfel, între cuvintele *toată* şi *tată*, diferenţa nu ar forma-o diftongul *oa* din primul şi vocala *a* din al doilea cuvânt, ci *t* rotunjit din primul faţă de *t* nerotunjit din al doilea cuvânt (*toată-tată*).

În felul acesta, după acad. E. Petrovici, opoziţia fonologică în limba română ar forma-o în primul rând consoanele şi am avea astfel un număr de 67 de consoane: neutre, rotunjite şi muiate-rotunjite.

Participarea redusă a vorbitorilor la discutarea chestiunilor de fond ale lucrării a provenit însă şi dintr'o lipsă serioasă a direcţiei Institutului în organizarea desbaterii.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

Participanţii la desbatere au primit cu întârziere textul proiectului de gramatică iar dicţionarul ortografic le-a fost distribuit invitaţilor din provincie abia la sosirea lor în Bucureşti.

O altă cauză care explică absenţa desbaterilor de fond a constituit-o însă, de sigur, şi lipsa îndelungată de preocupări în legătură cu studiul gramaticii la noi. Aşa precum am arătat mai sus, dela gramatica lui Tiktin, care a devenit de multă vreme o raritate bibliografică, noi nu am mai avut decât încercări nereuşite de a alcătui o gramatică ştiinţifică a limbii române.

Lucrarea prezentată în proiect de către Institutul de Lingvistică constituind, după mai bine de o jumătate de secol, prima gramatică ştiinţifică a limbii române, discutarea ei insuficientă de către participanţi este fără îndoială şi o consecinţă a lipsei de preocupări în acest domeniu.

Lipsa discuţiilor de fond se datoreşte însă, în bună parte, şi raportului direcţiei Institutului, prezentat de mine, care prin insuficienta lui combativitate nu a analizat în deajuns cauzele deficienţelor proiectului.

Astfel, au fost trecute cu vederea unele greşeli grave de concepţie pe care le conţinea Introducerea proiectului, ca, spre exemplu, cea relevată de revista «Contemporanul» asupra «pseudomaterialismului» lui N. I. Marr. Au fost de asemenea trecute cu vederea unele formulări obiectiviste din Introducere şi lipsa ei de combativitate faţă de idealism în lingvistică, fapte pe care nu le-a relevat, la rândul său, nici raportul Secţiunii a VI-a a Academiei R.P.R., prezentat de Acad. C. Balmuş, care a găsit, dimpotrivă, că Introducerea este «principială» şi «bine întocmită».

Alcătuirea unor lucrări ca gramatica şi ortografia, în condiţiile luptei aprige care se duce astăzi între concepţia materialistă şi idealistă, impune conducerii Institutului ascuţirea vigilenţei ideologice faţă de rămăşiţele idealiste de care încă nu s'au debarasat unii dintre lingviştii noştri. Lipsa de combativitate faţă de teoriile idealiste, faţă de tendinţele obiectiviste şi împăciuitoriste sunt elemente care frânează desvoltarea lingvisticii noastre pe singura bază ştiinţifică, învăţătura stalinistă.

Dacă raportul nostru ar fi analizat, aşa precum era menirea lui, cauzele adânci ale lipsurilor proiectului, desbaterea şi-ar fi putut, de sigur, ajunge scopul urmărit.

Această desbatere nu a fost totuşi lipsită de contribuţii pozitive pentru îmbunătăţirea celor două lucrări; iar dacă redacţia revistei «Contemporanul», care a publicat proiectul de ortografie şi observaţiile critice ale cititorilor, ar fi luat parte la discuţii, contribuţia ei competentă ar fi fost de mare folos desbaterii, cel puţin în privinţa ortografiei.

Pe baza observaţiilor critice făcute în desbatere şi a celor cuprinse în revista «Contemporanul», comisia de revizie a început de îndată refacerea lucrării, operaţie care e astăzi terminată. Primul volum va intra la tipar la începutul lunii iunie a. c. Astfel, Introducerea a fost refăcută în întregime, a fost refăcut

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)

de asemenea capitolul despre Fonetică. S'a dat metrialului diferitelor capitole o proporţie mai justă, definiţiile sunt mai clare, terminologia a fost simplificată pentru a fi cât mai accesibilă, iar citatele necorespunzătoare au fost înlocuite şi s'a depus toată grija pentru asigurarea unităţii şi clarităţii stilului lucrării, fiindcă o gramatică trebue să fie ea însăşi un model de stil frumos şi unitar.

★

Prin elaborarea primei gramatici şi ortografii ştiinţifice a limbii române se poate astăzi afirma că lingvistica noastră a făcut un pas pozitiv în aplicarea concepţiei staliniste despre limbă. Ele constitue o etapă importantă în lupta pentru cultivarea limbii române, pentru afirmarea şi apărarea culturii noastre. Realizarea lor înseamnă o armă puternică împotriva cosmopolitismului şi a altor manifestări ale ideologiei imperialismului, care încearcă sub diferite forme să desrădăcineze dragostea fierbinte a popoarelor pentru limba lor naţională.

Lingviştii din patria noastră iau astfel parte activă, prin alcătuirea noii gramatici şi a noii ortografii, la lupta pentru desvoltarea culturii noastre naţionale. În activitatea lor, lingviştii au astăzi mereu prezente în minte luminoasele îndrumări date de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul Învăţătorilor din R.P.R., la 10 aprilie 1952: « În ştiinţă se desfăşoară o luptă ascuţită între materialism şi idealism, lupta împotriva concepţiilor idealiste, pentru triumful materialismului. Aceasta este însăşi lupta pentru progresul ştiinţei. De aceea, sarcina combaterii vederilor reacţionare, idealiste, în diferite ramuri ale ştiinţei trebue să preocupe în cel mai înalt grad pe profesorii şi învăţătorii noştri de diferite specialităţi »[1].

Prin alcătuirea primei gramatici şi ortografii ştiinţifice a limbii române, lingviştii români sunt conştienţi că au îndeplinit o faptă patriotică de mare însemnătate, pe linia luminoaselor sarcini trasate lor de către Partidul clasei muncitoare.

[1] Gh. Gheorghiu-Dej, Articole şi cuvântări. Ed. ... tică, ed. a III-a, 1952, p. 620.

BDD-A10173 © 1953 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.78 (2026-11-20 02:50:38 UTC)